

Wychowywać do wartości

List Pasterski Episkopatu Polski

z okazji III Tygodnia Wychowania 15-21 września 2013 roku

Umiłowani w Chrystusie Panu, Siostry i Bracia,
Kochani Rodzice, Nauczyciele i Wychowawcy,
Droga Młodzieży, Kochane Dzieci!

Jutro w polskich szkołach i przedszkolach rozpocznie się nowy rok szkolny i katechetyczny. W trwającym Roku Wiary po raz kolejny otwieramy nasze serca i umysły na dar wiary. Wiara nadaje sens wszystkim naszym wysiłkom. Pomaga odkrywać prawdziwe dobro, ustala prawidłową hierarchię wartości, przenika całe życie człowieka – jak uczy papież Franciszek w encyklice o wierze (por. *Lumen fidei* 4).

Na początku nowego roku szkolnego, w dniach od 15 do 21 września, będziemy przeżywać III Tydzień Wychowania. Niech to będzie czas wspólnej refleksji, a zwłaszcza wspólnotowej modlitwy o ducha mądrego wychowania w polskich domach i w polskiej szkole. Po uświadomieniu sobie, że wszyscy powinniśmy wychowywać oraz że istotną rolę w wychowaniu odgrywa rodzina, w tym roku pragniemy zwrócić naszą uwagę na konieczność wychowania do wartości. Nie chodzi jednak o jakiegokolwiek wartości, ale o te, które są istotne dla rozwoju człowieka, dla jego życia w duchu chrześcijańskim i życia zgodnego z wiarą. Znakiem dzisiejszych czasów jest bowiem zanik przejrzystej hierarchii wartości i upadek autorytetów, których życie weryfikowałoby wyznawane wartości oraz ich hierarchię. Zauważmy, że brak wychowania do podstawowych wartości często prowadzi do utraty sensu i celu życia, do wygodnictwa życiowego, a nawet relatywizmu moralnego.

1. Bóg miłuje pokornych

Tak jak w każdą niedzielę, wsłuchujemy się dziś w słowo Boże. Stawiamy pytanie: co dzisiaj w odczytywanych tekstach mówi do nas Pan Bóg? Podczas liturgii Słowa słyszeliśmy: „Synu, z łagodnością wykonuj swe sprawy, a każdy, kto jest prawy, będzie cię miłował. O ile wielki jesteś, o tyle się unizaj, a znajdziesz łaskę u Pana. Wielka jest bowiem potęga Pana i przez pokornych bywa chwalony” (Syr 3,17). „Każdy bowiem, kto się wywyższa, będzie poniżony, a kto się poniża, będzie wywyższony” (Łk 14, 11).

Słowem, które spaja dzisiejsze teksty biblijne jest POKORA. Chrześcijanin, wierny nauce Ewangelii, powinien każdego dnia coraz bardziej iść drogą pokory. Pokora bowiem to umiejętność patrzenia na siebie w prawdzie.

Człowiek pokorny nie wywyższa się nad innych, a zwłaszcza nie uznaje siebie za centrum świata. Pokora jest przeciwieństwem pychy, czyli przesadnego skupienia na sobie. Drogę pokory otworzył sam Bóg, który w Jezusie Chrystusie wszedł w historię zbawienia jako zwyczajny człowiek. W tym mamy być podobni do Jezusa, który zwracając się do swoich uczniów, mówił: „Uczcie się ode Mnie, bo jestem cichy i pokorny sercem” (Mt 11,29). Tą drogą podążali później także święci, a wśród nich św. Stanisław Kostka, patron polskiej młodzieży, którego święto będziemy obchodzić w Tygodniu Wychowania.

Pokora nie oznacza, że człowiek ma się czuć osobą mniej wartościową. Przeciwnie – może i powinien on być świadomy swoich możliwości oraz otrzymanych od Boga talentów. Zauważmy, że właśnie pokora jest podstawą budowania bezinteresownych i pozytywnych relacji z drugim człowiekiem, nacechowanych szacunkiem i odpowiedzialnością. Natomiast pycha i koncentrowanie się na sobie nie pozwalają na budowanie takich relacji. Jeśli takie postawy są akceptowane w wychowaniu, to zarówno wychowankowie, jak i wychowawcy skupiają się tylko na swoim sukcesie i nie zauważają wokół siebie innych.

Można dziś dostrzec, że wielu młodych ludzi patrzy w przyszłość z lękiem. Z niepokojem pytają: jak mamy żyć w społeczeństwie, w którym tak wiele jest niesprawiedliwości i cierpienia, w którym nie liczy się prawość i uczciwość? Jak reagować na egoizm i przemoc, które czasem zdają się dominować? Jak nadać swojemu życiu prawdziwy sens? To są właśnie pytania o wartości, czyli o to, co w życiu najważniejsze.

2. Wychowanie do wartości

Kiedy mówimy o wychowaniu do wartości, najczęściej myślimy o wartościach ogólnoludzkich, a rzadziej chrześcijańskich. Życie pokazuje, że obecnie wychowanie skierowane jest przede wszystkim na wartości praktyczne, materialne i sprawiające przyjemność. Wydaje się, że problemem jest również brak zgodności między wartościami deklarowanymi i rzeczywiście przekazywanymi, co wywołuje dezorientację wśród dzieci i młodzieży. Sytuacja taka prowadzi z kolei do wzrostu nieufności, poczucia uczestnictwa w grze pozorów, a w rezultacie do cynizmu i agresji wobec wszelkich przekazów związanych z wartościami. Dotyczy to w pierwszym rzędzie rodziny i szkoły, wobec których oczekiwania są przecież najwięksi, a rozczarowania najbardziej bolesne.

Wśród wartości niezbędnych w życiu chrześcijanina trzeba wskazać – obok pokory – na związane z nią: łagodność, dobroć, cierpliwość, gotowość do wybaczenia, wierność, uprzejmość, opanowanie (por. Ga 5,22-24 i Kol 3,12-14). Są one dziś szczególnie zagrożone wszechobecną agresją, brutalnością słów i zachowań, a także bezwzględną walką o własne korzyści, obojętnością na sytuację słabszych, powszechną nieufnością, a nawet wzajemną nienawiścią. Taka sytuacja wymaga od wszystkich środowisk wychowawczych ogromnego wysiłku wychowywania do wartości i postaw chroniących relacje międzyludzkie.

Wychowanie do wartości rozpoczyna się w rodzinie. Cenny zatem czas wspólnych rodzinnych spotkań, rozmów, posiłku, wspólnego wypoczyniania. Codzienne bycie razem uczy bowiem wzajemnego zrozumienia, zaufania, ofiarnej miłości i prawdziwej przyjaźni. Wspólne przebywanie kształtuje ponadto postawę służby i dobroci gotowej na dzielenie się radością, a jednocześnie odpornej na trudne problemy i emocje. W rodzinie powinniśmy uczyć się zwracaniu do siebie z miłością, szacunkiem i serdecznością.

Ogromne pole do działania w zakresie wychowania do wartości ma szkoła, która powinna wspierać rodziców w wychowywaniu dzieci. Niezwykle ważne jest, aby szkoła budowała swój program wychowawczy w ścisłym porozumieniu z rodzicami. W programie tym powinny być wyraźnie nazwane i wyjaśnione wartości, na których oparty jest system wychowawczy.

Wobec coraz odważniejszych prób wprowadzania do polskich szkół edukacji seksualnej, sprzecznej z chrześcijańską wizją człowieka, apelujemy do rodziców: czuwajcie nad tym, co szkoła przekazuje waszym dzieciom! Przypominamy, że bez zgody rodziców szkoła nie może realizować programu wychowawczego ani pozwalać na nauczanie przedmiotów, których treści są sprzeczne z ich przekonaniami lub wprost demoralizujące. Prawo oświatowe mówi wyraźnie o konieczności respektowania przez szkołę publiczną chrześcijańskiego systemu wartości (por. Ustawa o systemie oświaty – preambuła). Powierzając swoje dziecko szkole, rodzice nie powinni zgodzić się na edukację, która byłaby sprzeczna z ich przekonaniami i wyznawanymi wartościami.

Jak zawsze w wychowywaniu do wartości rolę nie do przecenienia pełnią sami wychowawcy. Będąc przykładem i wzorem dla swoich uczniów, muszą być świadomi, że własnym życiem prezentują określony świat wartości. Nauczyciel i wychowawca nie może być neutralny. Nie powinien więc zagubić właściwej hierarchii wartości zarówno w życiu osobistym, jak i zawodowym. Musi być świadkiem wartości, które wyznaje.

3. Pokorna odwaga wiary

Szczególną wartością, w oparciu o którą i do której należy wychowywać młode pokolenie, jest wiara. Wiara jest łaską, a więc niezasłużonym darem Bożym. Domaga się jednak świadomej i wolnej odpowiedzi człowieka. Ten związek wiary z wychowaniem uświadamiamy sobie wyraźnie w trwającym Roku Wiary. Wyznawanie wiary przejawia się w odważnym i mężnym stawaniu w obronie wartości z niej wypływających. Chodzi o obronę wartości chrześcijańskich, coraz częściej eliminowanych z życia publicznego, a zwłaszcza chrześcijańskiej wizji miłości, małżeństwa i rodziny.

Wiara potrzebuje również pokory prowadzącej do przekonania, że na Bogu, jako fundamencie, mamy budować nasze życie. Niech zatem pokora będzie podstawą wychowania do wartości. Jest ona dlatego tak ważna, że Bóg gotów jest dać wszystko człowiekowi, który jest świadomy własnej niewystarczalności i słabości. Wiara i ufność pokładana w Bogu, dla którego nie ma rzeczy niemożliwych, niech więc przenikają nasze życie oparte na chrześcijańskich wartościach.

Zakończenie

Zachęcamy wszystkie środowiska wychowawcze do włączenia się we wspólne przeżywanie III Tygodnia Wychowania. Zaproszenie to kierujemy do rodziców, duszpasterzy, nauczycieli i wychowawców, do osób odpowiedzialnych za kształt edukacji, do samorządowców i wszystkich ludzi dobrej woli, którym zależy na wychowaniu przyszłych pokoleń Polaków. Niech Maryja, pokorna Służebnica Pańska, uczy nas wiary i pokory w poszukiwaniu tego, co najważniejsze; niech uczy mądrości i pomaga otwierać się na „wielkie rzeczy”, jakie Bóg czyni dla nas i przez nas.

Na nowy rok pracy wychowawczej i kolejny Tydzień Wychowania udzielamy wszystkim pasterskiego błogosławieństwa.

Podpisali:

Kardynałowie, Arcybiskupi i Biskupi

obecni na 362. Zebraniu Plenarnym Konferencji Episkopatu Polski,

Kraków 21 czerwca 2013 r.